

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Illustrerad nyaste Söndagsmagasin.

(N:o 23.)

C. Petersens Lith. Inn i Göteborg

N:o 41.) Ut kommer hvarje Söndag kl. 7 f. m. Göteborg d. 13 October 1850. Pris för år: 4 1/2, för halft år 2 1/2 Rdr. bko (IV årgången)

Apan.

A p a n.

Då man jämför jordens olika nejder med afseende på deras djuriska befolkning, så finner man, att antalet af arter, så väl af landsom sjödjur, tilltager i myckenhet, ju mera man från polerna närmar sig equatorn. I de länder, som ligga polerna närmast, ser den resande knappt några insekter och i ishafvet gifves det blott några fiskarter och molusker. I de tempererade nejdena blifver djurens antal större, men i tropikerna eller de varma länderna har naturen utvecklat sin största rikdom och naturforskaren betraktar med förvåning och nöje den prakt och den oändliga mångfald af djur, som här hopat sig.

Man iagttager också ett märkvärdigt sammanhang i de högre temperatursgraderna i de olika zoologiska regioner och graden af de djurs organiska fullkomlighet, som bebo dem. I det varmaste klimatet bo de djur, hvilka stå människan närmast och de, hvilka i hvarje djurrikets afdelning besitta den mest sammansatta organisation och de mest utvecklade förmögenheter, medan man i polarregionerna endast möter varelser, som i djurordningen intaga en lägre ståndpunkt. Aporna till exempel lefva i de varmaste delarna af gamla och nya världen; likaledes papagojorna bland foggarna, krokodilen och sköldpaddan bland reptilierna, landkrabban bland skaldjuren, idel djur, hvilka äro de fullkomligaste i sin klass. De varma ländernas djur utmärka sig också framför de andras genom sin storlek och besynnerliga former och färgernas skönhet.

Om man enligt ordningen betraktar artgrupperna af de djur, som bebo Asien, Afrika och Amerika, så upptäcker man hos Amerikas djurverld en underordnad karaktär, hvilket icke har undgått den berömde naturforskaren Buffon. Det gifves ock i verkligheten i nya världen inga så stora däggdjur, som på gamla kontinenten; det är sant, man ser i Amerika många apor, men af alla dessa djur kan intet jämföras med gamla världens Orangutang eller Schimpanse.

Likasom däggdjuren i afseende på deras kroppsbyggnad äro näst människan de fullkomligaste varelser på jorden, så höja de sig också i andliga förmögenheter långt öfver de följande djurklasserna. De hafva föreställning, minne, uppmärksamhet, inbillningskraft, och de fullkomligaste och förnämsta bland dem till och med en viss grad af förstånd och omdömesförmåga, hvarigenom de äro mottagliga för dressering. Sådana spår af ett utvecklande förstånd träffar man hos aporna och köttätande djur; efter dem komma de

tjockskinnade, såsom elefanten och hästen; der-I på komma de idisslande; men de ofullkomligaste i detta afseende äro de gnagande djuren, t. ex. ekorren och haren. Således förstår det gnagande djuret icke att åtskilja den människa, som föder honom, från alla andra. Det idisslande igenkänner väl sin herre, dock vid den minsta ändring i klädseln blir detta omöjligt. En bisonoxe i menageriet i Paris hyste den största underdånighet för sin vaktare; men då den vexlade kläder, störtade sig djuret på honom, men tog han åter sine gamla kläder på sig, så kände djuret igen honom. — När två baggar, som annars äro vanda att lefva tillsamman, blifva klippte, så ser man dem straxt angripa hvarandra, som om de för hvarandra voro alldeles främmande. — Hästen och elefanten behålla icke blott minnet af personer, utan de lära sig ock lätt att lyda bestämda tecken. Hunden känner sin herres välgärningar, förstår dess sorg lika så lätt som dess vrede och bistår honom i dess nöd. Apan handlar med ännu större beslut och beräkning, dock är hon blott i ungdomen så lyckligt begåfvad och dess förmögenheter bortfalla åter med den tilltagande åldern.

De närmare betraktelser af apsläktets kroppsliga egenskaper och andliga förmögenheter erbjuda ett rikt ämne till underhållning och eftertänka öfver dess natur, rang och bestämmelse i skapelsen. I det hela framstår apan som ett högst märkvärdigt fenomen; afsöndrad från andra däggdjur, tyckes hon i sina handlingar, rörelser, efternärmningar af det sedda och färdighet i att utöfva det inlärdade stå människan så nära, att man i forna dagar, med bristfälliga kunskaper och mindre eftertänka, fördes till den villfarelsen att hålla henne för en egen människorace, om än med ringare förmögenheter.

Apan har fyra fullkomliga händer; några arter sakna dock tummen på förhänderna. Några hafva en lång svans, med hvilken de icke allena hänga sig fast i träd, utan hvarmed de äfven kunne fatta tag i all ting och föra det till sig, likasom med en hand. Några hafva likasom hamstern käftpåsar, hvare de samla sin föda för att uppmjukas, förän de tugga och nedsvälja densamma. — Af alla djur är apan det som mest närmar sig den menskliga skapnaden, så väl med afseende på den yttre som inre kroppsbildningen; flera arter hafva ett människoliknande hufvud, ett naket ansigte och på båda sidor anliggande, afrundade nakna öron. Men pannan är hos alla låg och för det mesta ohvälfd, näsan liten, ögonen äro hos alla stora, ostadiga och ligga närmare tillsammans än hos människan.

kinlbonen befinna sig öfver och under fyra framtänder; vidare såsom hos människan 20 oxeltänder, hörntänderna äro större, längre och spetsigare, också befinnes öppningar emellan tänderna.

A'ldenstund apan begagnar bakfötterna som händer, så är dess förmåga att stå och gå i upprätt ställning mycket inskränkt. Det smala bäckenet i dess benbyggnad uppbär icke tillräckligt inelvforna för att bibehålla jemvigten vid den upprätta ställningen; härtill kommer den korta halsen, den för det mesta böjda ryggen, den framstående buken, de spetsiga knäna, brist på tjocka vader, — så att dess gång i allmänhet icke kan anses för annat än vacklande och ovig. Sinnena äro hos detta djursläkte mycket skarpa och utbildade, i synnerhet lukten och smaken; apan vidrörer, luktar på och pröfvar först allt, hvad hon ämnar njuta. Hon är begåfvad med ett ypperligt minne, slug, nyfiken, tjufaktig, listig, orenlig, vällustig, hämndgirig och ofördragssam mot andra djur, gör förfärliga grimaser och åtbörder; är ytterlig så väl i glädje som bedröfvelse och lemna bilden af menskliga naturens oarter. — Kommer ett annat djur i det af dem bebodda skogsdistrikt, så drifva de det bort med prygel och till och med elefanten skonans icke utan förföljes från träden med afrifna grenar och stenar.

Människorna angripa de icke gerna utan de blifvit retade; emellertid, hafva de en gång råkat i rasori, kasta de så behändigt med stenar och slå så tappert omkring sig med grenar, att till och med den starkaste neger må prisa sig lycklig, om han med litvet kan komma undan en tvekamp med en apa. Retande gäckeri och tillfogade förolämpningar glömma de icke så lätt, och söka tillfälle att hämnas eftertryckligen. På grund af deras häftiga lidelser låta gamla apor svårligen tygla sig och sällan tämja sig utan medelst upprepade neddykningar i vatten, genom hunger och ensamt fångelse. Men fångad ung vänja flera arter sig vid människan och visar henne mycken tillgifvenhet.

Aporna låta dressera sig till allahanda husliga tjänstbevisningar, men man vågar icke att lemna dem på egen hand. De titta i alla flaskor och fat, smaka på allt, hvad de finna, genomsöka hvarje draglåda, taga derur det som behagar dem och bortkasta allt annat. Tillfölje af sin efterhärmningsdrift lär apan att städa rum, öppna och stänga dörrar, tvätta glas, pryda sig, dansa på lina, slå hjul, trumma, stå på post med gevär, företaga militäriska rörelser, mala kaffe, slå på triangel, sitta till bords och äta med knif och

gaffel, afskjuta ett gevär, röka en pipa o. s. v. Johanna Schreiens aptheater i Wien gifver för närvarande härpå det mest talande bevis.

Denna härmningsdrift begagnas mycket fördelaktigt af innevånarne i de länder, der apor lefva, i det man låter dem afplocka kokosnötter, peppar och annan frukt. Skall detta ske, så stiger någon, som ser apor i de närstående träden, upp i det träd, hvars frukter skola nedtagas, plockar och nedskakar en dermed fylld korg, som en annan tömmer och lägger i en hög. Nu lemna människorna sina göromål och genast komma aporna för att fortsätta arbetet. Några plocka af, andra bära ihop, och människan har sedan intet vidare att göra, än att fördrifva aporna och hemföra frukten.

Men denna härmningsdrift länder dem också ofta till skada och lättar deras fångande och dödande. Tvättar jägaren sitt ansigte i de af trädens grenar gömda apornas åsyn och låter ett kärl med limvatten eller klister blifva stående, så komma aporna, så snart han aflägsnat sig, fort fram ur sine gömställen, för att tvätta sig, och tillklina nu sina ögon så med klister, att de lätt kunne fångas. Eller tager man framför deras ögon skor eller stöflar några gånger af och på, och låter sedan vid bortgåendet ett par andra blifva stående, som inuti äro bestrukna med harts, beck eller fogellim, så komma aporna genast framilande, för att draga desamma på sig, och fångas då lätt, i det de nu äro hindrade i att klättra och springa. Härunder försvara de sig med yttersta förtviflan och man kan endast med stor möda bemäktiga sig dem.

Då aporna anrätta mycken skada i trädgårdar och åkrar, i det de nedrifva mycket, och, när det icke behagar dem, utan nytta bortkasta det, så blifva de ofta dödade eller fångade. Men detta faller sig icke så lätt, då de under sina ströftåg utställa väktare, som gifva dem tecken till hastigt återtag, när fara är å färde. Infödingarna nedlägga dem med pilar och förgiftade blåsrörkuler. Också lockar man dem i fällor och snaror försedda med läckra matvaror. Man skjuter dem också med bössa; men det ofta mycket liknande menniskoansigtet, det tydliga uttrycket af smärta och den döendes bedjande miner röra som oftast Europeerna så, att de icke gerna åter besluta sig till en sådan jagt.

Honan föder vanligen icke mer än en unge till verlden, för hvilken hon visar en utomordentlig kärlek och ömhet. Modren älskar sin unge, försvarar honom med egen lifsvärd mot hvarje försåt, bär honom, som ett

häm, i armarna, tager honom i sitt knä, smeker, kysser och klappar honom, vaggar honom fram och tillbaka, trycker honom med innerlighet till sitt bröst och dödar honom ofta af allt för stor ömhet, hvarför apokärlek blifvit ett talsätt; men det vankar också ofta under allt detta örfilar, om han sjelf vågar tillgripa föda, aflägsnar sig för långt bort eller leker med någon granne. Modren bär honom med sig på armarna eller ryggen, tills han blifvit sjelfständig. Hafva aporna sjelfva icke ungar, så stjäla de ofta andras, för att blott hafva några, hvarigenom ofta mycket buller och olycka uppstår. De skola äfven stundom bortröfva negerbarn och taga dem med sig i skogarna.

Apornas storlek är högst olika. De största aparterna, såsom Ourangutangen, uppnår en fullväxt människas höjd, alltså 5—6 fot; under det Uistiti och andra i Sydamerika knappt blifva 8 tum och halfaporna äro ännu några tum mindre.

Liksom menniskan, så begagnar också aporna, hvilket annars icke något annat djur gör, främmande vapen till försvar och angrepp. Hon tager härtill käppar och stenar och afbryter grenar från träden. Angriper man en flock af dem, försvara de sig gemensamt och stå eller falla som en. — Också skola de skratta och utgjuta tårar likasom menniskan.

Deras hufvudfiende äro de stora ormarna, hvilka förfölja dem ända upp i träden och der uppsluka dem; dock förgöras de också af många fyrfotade rofdjur och stora roffoglar.

Deras hufvudsakliga fädernesland är det inre af Afrika, hvarest apslägtet fullkomligast är utbildadt. I Europa hålla de endast till på de oätkomliga branta klipporna och fördjupningarna på Gibraltar. De tyckas hafva vandrat öfver med Maurerna till Spanien. Också är det varmare Asien och dess öar, äfvensom Sydamerika bebodda af talrika apor. De flesta finnas dock i Ostindien. I flera nejder af detta land hafva nemligen innevånarna, Hinduerna, gjort dem till ett föremål för gudomlig dyrkan och för dem uppfört präktiga pagoder eller tempel. De komma flockvis in i trädgårdarna och städerna och gå alltid utan all fara in i husen. Ja man finner till och med i många städer hospitaler, der apor skötas och födas. I Ahmedabad, en vacker stad på halfön Guzurate, församla sig aporna tvenne gånger hvarje vecka i gatorna, stiga upp på terrasserna och hustaken och förblifva der ligande under den starkaste hettan på dagen.

Stadens innevånare framsätta då åt dem ris, hirskorn och frukt, och underlåtes detta, så bryta de i sin förväntning bedragne djuren rasande upp tegelpannorna och anrätta all slags ofog. På grund häraf träffar man ofta i de ostindiska skogarna likaså många apor som grenar på träden, likasom de öfverhufvud gerna lefva i stora sällskaper.

De i Hindostan sig upphållande Europeer förfara emellertid icke så fogligt med dessa plågoandar, utan låta dem ofta för deras lättsinniga spratt plikta med döden. En resande i dessa nejder lyckades det blott med mycken möda och fara att nedlägga en sådan apa, emedan Indianerna bemödade sig att afhålla honom derifrån. Djuret, som han sköt, var en moder med sin unge; hon blef dödligt träffad och i dödskampen samlade hon ännu en gång sina krafter, satte sin unge på en säker gren och nedstörtade derpå död för hans fötter. Detta rörande drag af moderlig omsorg gjorde ett starkare intryck på den resande, än allt Braminernas pladder, och till och med det nöjet att besitta en apa af denna art, kunde knappt besegra den smärta, han kände vid att hafva dödat henne.

I vilda tillståndet nära sig aporna af alla slags frukter, blad, plantor och säd, i synnerhet ris, också fogelägg, åtskilliga slags insekter, musslor och snäckor äro dem en välkommen föda, för hvars ernående de icke låta brista på list. För att få ostron ur skalet, som öppnat sig vid solvärmen, lägga de en liten sten emellan båda skalerna, och klämmas deras fingrar af ostran, deras försigtighet oakadt, så höja de ett förfärligt skrik, om de icke äro nog sluga att krossa skalet mot en klippa. I tamt tillstånd förtära de också tillagad mat, såsom bröd, ringar, kokta potäter, de dricka öl, mjölk, kaffe, the, sött vin, ja till och med bränvin. Annars är vatten deras vanliga dryck, hvilken de uppösa med handen.

Den som vill hafva sig en apa för sitt nöje och önskar behålla henne i längre tid, bör se till att anskaffa sig en alldeles ung, i det de äldre erbjuda icke allena mindre nöje, utan äro jemväl falska och kunne lätt genom deras bett blifva farliga och anrätta all slags skada. De sjukdomar, för hvilka dessa djur i fångenskap äro utsatta, låta dels afvända, dels läka sig. Renlighet är det första vilkorat. I stället för läckerheter bör man gifva dem frukt, morötter, torrt men icke för mycket bröd, grönsaker, vatten och mjölk, mycket sällan kött och egentligen alldrig bakelse, sötsaker och starka drycker.

Aporna, hvaraf vi redan känna omkring

70 arter, indeles olika. Några åtskilja långkört- och osvansade; andra i den gamla och nya världens apor; ännu andra antaga fyra familjer: egentliga apor, markattor, amerikanska och halfapor. Vi följa den sista indelningen. Men då det inskränkta utrymmet icke tillåter en utförlig beskrifning öfver de olika arterna, så vilja vi blott anföra några af desamma.

De egentliga aporna, som framför alla andra djur i sin kroppsbyggnad allrämest likna människorna, hafva ett naket ansigte, öfver och under 4 anslutande framtänder och på hvarje sida af kindbenen 5 oxeltänder likasom människan, en smal skiljovägg för näsan, platta och korta naglar, ingen svans, kunne lätt med böjda knän gå upprätt, med sina händer företaga menskliga göromål, låta tämja och dressera sig och äro samtliga innevånare af gamla världen. Hit hörer Orangslägtet och man gör åtskilnad på den afrikanska och asiatiska Orang. Den afrikanska orang, också kallad schimpanse, joko, lefver i Guinea, Kongo och Angola truppvis tillsammans i skogarna, der han bygger sig hyddor af löfverk, och är betäckt med glänsande brunaktigt eller svart hår. Namnet Orangutang betyder så mycket som skogsmänniska. Infödingarna angifva dess storlek till 5 å 6 fot och berättar, att dessa apor förfölja elefanter, lejon och andra rofdjur med påkar och stenar; att det är farligt för en ensam person att resa genom de skogar, som bebos af orangutanger; också hade dessa djur redan flera gånger bortröfvat negerflickor och hållit dem flera år i en ryslig fångenskap. "Schimpansens slughet och list," säger kapten *de Grandpré* i sin resa till Afrikas vestra kust, "är utomordentlig. Han går vanligen upprätt, stödjande sig vid en gren, liksom på en käpp. Negrerna frukta honom, på grund af att han ibland misshandlar dem fullt nog. De påstå, att det blott är af tröghet som han icke talar, ty han fruktar, att om man upptäckte detta skulle han blifva tvungen att arbeta; och då han i båda afseenden är lika skicklig, så tilltala honom alltid negrerna, då de se honom."

Buffon egde också en orangutang. Denne gick nästan beständigt upprätt, till och med när han bar tunga saker. Hans mine var något sorglig, hans gång jemn, hans rörelser afmätta, hans sinnesart mild. Ett tecken, ett ord var tillräckligt, för att få honom att göra, hvad man ville hafva uträttadt. De personer, som besökte honom, räckte han handen och gick helt allvarsamt att spatsera med dem såsom sällskapare. Han satte sig vid

bordet, öppnade servietten, torkade sig om munnen dermed, begagnade sked och gaffel, hælde sin dryck i ett glas och klingade dermed, om man dertill uppfordrade honom, hemtade kopp och thefat, satte dem på bordet, lade socker uti, hælde upp the och lät det afskylas innan han drack det. Företrädesvis älskade han sötsaker, hvilket ostridigt bidrog att förkorta hans lif; han lefde blott en sommar i Paris och dog den derpå följande vintern i London.

Den asiatiska orang, också kallad Pongo, tycks vara inskränkt till öarna Borneo och Sumatra, der han bebos de omåliga skogarna. Det violetta skinnets framskyntar genom det rödbruna håret; hufvudskålen är af alla apors den, som mest liknar människans.

Om dessa apors andliga förmögenheter i deras naturtillstånd veta vi så godt som intet och vi känna dem således blott i deras fångna.

Det i Sydasien hemmastadde släktet arm-apan eller gibbon liknar orangutagen; men den har långa, nästan till marken räckande armar. Den flinke gibbon svänger sig med en fogels hastighet från träd till träd, och gör språng af 30 till 40 fots längd.

Den andra familjen bildar markattorna, hvilka hafva ett måttligt framstående tryne, en hårig svans och för det mesta käftpåsar. Bland dessa utmärka sig i synnerhet Wandera i Ostindien, den gröna och allmänna markattan eller Makako. Dessa djur äro för det mesta milda och fredliga, hållas för deras leklust och putslustighet och bringas mycket ofta till Europa. Det skall vara något alldeles för lustigt att se de grimaser, som en Makako gör, om man håller en spegel framför honom. Också berättar man om densamme, att han en gång tagit en katts tass, för att dermed taga sig de stekta kastanjerna ut ur elden.

Hattapan, också kallad kinesermössan, bär sitt namn deraf, att öfra delen af hufvudet bildar en slags mössa eller hatt. Dess ansigte är nästan köttfärgadt, kroppsfärgen kastanjebrun, med undantag af buk och hals, som äro hvitgrå. Hon är af storlek som en huskatt, tämligen smal och af en smätäck skapnad och hålles ofta i rum, emedan hon är mycket läraktig. I synnerhet rökar hon gerna tobak, stoppar och tänder pipan sjelf. Vår afbildning framställer en sådan apa, då hon, likasom en österländning, behagligt hvilat på en divan och med välbehag rökar sin pipa.

Hit höra ytterligare bavianerna. Dessa utmärka sig genom stora, framstående hörntänder, en lång, bred hundaktig mule, stora

kindpåsar och hudveck och en mer eller mindre lång svans. Den bruna bavianen, mycket vild och arg, lefver på Goda hoppssudden och besitter stor kroppsstyrka. De bortstjåla från de resande, bakom hvars ryggar de smyga sig sakta fram, med mycken behändighet deras matförråd nästan midt för ögonen och beröfva icke sällan den sofvande vandraren sin rensel. Vid plundrandet af trädgårdar ställa de sig tre till fyra steg från hvarandra, kasta de nedtagna frukterna till hvarandra och bringa dem på detta sätt i säkerhet.

Den tredje familjen bildar de amerikanska aporna. De åtskilja sig hufvudsakligen från dem i gamla världen derigenom, att de på hvarje sida i öfver- och underkäken för det mesta hafva sex oxeltänder, en bred näsvägg, åt sidan rigtade näsborrar, och sakna kindpåsar och hudveck. Svansen är utomordentligt lång; hos flera arter är den grip-, rull- eller slingersvans, hvilken de kunna bruka som en femte hand. De äro för det mesta skygga djur med ringa andlig förmåga. Till dessa höra bland andra den svarta och röda bölapan och kapusinerapan. En icke gripande svans hafva de båda släktena svansapan och sidenapan; de äro af storlek som våra ekorrar. Sidenaporna, som blott hafva 20 oxeltänder och en icke så väl placerad tumme som de förre, är smätäck och lätt att tämja; svansen är mycket lång, håret silkesmjukt, rullar sig samman under sömnen och betäcker sig med svansen.

Den fjerdte familjen bildar halfaporna. Dessa djur åtskilja sig från aporna genom ett spetsigt, räfsigt hufvud med stora ögon och en lång hårbeväxt svans. De förekomma från en rättas till en stor katts storlek och lefva på ön Madagaskar. Till dessa höra den muntra Mokoko, den senfärdige Lori, Maki och Zedri.

Vi sluta härmed apornas beskrifning och låta blott till slut några anekdoter följa.

I Kalkutta (hufvudstaden i För-Indien) vid Ganges tilldrog sig för några år sedan följande besynnerliga händelse,

I alla förstädernas trädgårdar befana sig derstädes flockar af stora apor. En indianska lade sitt omkring två månader gamla barn i en liten bädd i gräset och gick kort derefter bort. Knappt hade hon aflägsnat sig innan en ovanlig stor bavian sprang ned från ett träd i närheten, tog barnet och klättrade åter upp i trädet. Barnets skrik framkallade ögonblickligen modren och många andra människor; man såg tydligen att apan behandlade barnet väl, gungade det med mycken ömhet, kastade det upp i vädret och fångade det åter. Under

trädet växte några plataner; apan klättrade ned, plockade frukt, men släpte icke barnet, änskönt alla hade gömt sig. Hon blef allt mer och mer säker, lade barnet på marken och åt en och annan frukt. Nu störtade alla de gömde fram med ett skrik, men apan grep raskt barnet och sprang med detsamma från träd till träd, förföljd en sjerdingväg af den höjtande mängden. Slutligen såg man henne ila bort, men utan barnet. Nu började man söka detta, dess gråt förrådade det, apan hade omsorgsfullt lagt det i en ihålig trädstam.

Tavernier, en resande, berättar att Indiens inneväpnare hade ett besynnerligt medel till att göra sig lustiga på apornas bekostnad. De taga fem till sex riskorgar, ställa dessa icke långt från apornas vistelseort i en öppen nejd, 40 till 50 steg från hvarandra, lägga bredvid hvarje korg ett antal käppar och draga sig derpå tillbaka till något i närheten befunligt gömställe, afbidande sakens utgång. Så snart aporna icke upptäcka några flera vid korgarna, komma de genast i stora hopar ned från träden. En längre tid bita de ihop tänderna mot hvarandra och våga slutligen att närma sig korgarna, i det de än gå fram och än tillbaka, likasom om de icke hade lust att företaga detta vägstycke. Slutligen närma sig honorna, hvilka visa mer behjertighet än hannarne, bärande sina ungar på armen. Sticka de nu ned sina hufvuden för att äta, så komma också hannarne fram för att hindra dem. Straxt framrycker ett annat parti, från båda sidor börjar striden, kämparne gripa till käpparna och nu följer en så varm och allmän prygelsoffa, att det svagaste partiet nödgas taga flykten. Nu gripa segrarna tag och njuta i fred belöningen för sitt arbete.

Om apornas vighet vittnar följande exempel. År 1790 föranstaltades en offentlig tvekamp mellan en stor apa och en bulldogg. Man höll vad på tre guineer mot en, att hunden inom sex minuter skulle bita ihjäl apan, änskönt åt den sednare hade blifvit lemnadt en käpp om en fots längd. Tusentals åskådare hade samlat sig. Då stridens ögonblick var nära för handen, drog apans egare en kort tjock påk fram ur fickan, och i det han kastade den fram till djuret, sade han: Jakob, se dig för! — Nu lössläpptes bulldoggen och störtade med en tigers raseri på sin motståndare, men denne gjorde med obeskriflig vighet ett sidosprång och undgick derigenom fienden. Men nu sprang han honom plötsligt på ryggen, bet sig med tänderna in i dess hals, grep honom med venstra handen i örat, på det att han icke skulle kunna vända hufvudet och begagna tänderna och pryglade nu så obarmhertigt på

hundens hufvud, att denne sprang omkring som galen, tjöt jämmerligt och måste slutligen halfdöd och vanmäktig räddas ur apans klor.

Från Gatan.

Roman af förf. till "Saaledes forholder det sig"
Öfversättning från Danskan.

(Forts. fr. N:o 40.)

Fru S:t Clair såg ganska förtryckt ut, men Emelie brann af förtrytelse, och hon sade:

Och hvad har detta fruntimmer då gjort, att vi skulle låta henne ligga halfdöd på vägen? Du säger, att hon har sålt sig, för att kunna föra stat och göra ingenting; men om detta är en så stor synd, hvarföre har du då öfvertalt mig att begå densamma? Detta fruntimmer, som du föraktar så djupt, hon älskar dock den, till hvilken hon sålt sig; jag såg hon led dödsångst för hans skull; men jag älskar icke herr Jespersen, förr var han mig likgiltig, och nu, tante, — äger jag, ungefärligen samma känslor för honom, som för dig.

Men Emelie, afbröt fru S:t Clair.

Käraste moder. Jag har sagt tante en gång för alla, att jag icke vill tala en endaste anmärkning af henne öfver mitt uppförande. Börjar derföre tante att vara oartig —

Jag märker nog, att jag gör klokast uti att hålla mig härifrån, afbröt tanten, det är visserligen hårdt, att blifva visad på dörren af ett barn, som mau sjelf burit till dopet, men min kära Julie, jag har trott mig göra dig en tjänst genom att yttra mig om din fröken dotter; ty den unga Jespersen har beklagat sig för mig.

Han behöfver icke besvara tante med sin klagan.

Men när han nu har gjort det, min flicka, så tror jag mig uppfylla min pligt genom att uträtta hans ärende; och nu skall jag, min själ också lemna honom ditt svar.

Gör det tante, så förskonar du mig derifrån; der kommer han.

I likhet med hvad vi förut haft den förnöjelsen att anmärka, hade vår vän kanslisten nått den ståndpunkt, att han nästan var förtviflad öfver sin fästmöes fina anständighetskänsla. De förnöjelser, hvarom han hade läst och som han hade sett andra förlovade herrar åt-

njuta, gingo alldeles hans mun förbi; och i synnerhet grep honom den ohyggliga känslan af att icke vara riktigt förlovad, när han var vittne till den lätthet, med hvilken kandidat Poulsen visade publiken, att han var det. I sina förra forskningar öfver nationalitet, litteratur och sann qvinlighet hade han derföre alldeles lagt på hyllan, för att uteslutande befattna sig med lösningen af det vanskliga problem, som bestod uti, att föra sin fästmö tillbaka till en viss punkt, den hon, vid jämförelse med hans lärerika och moraliska umgänge måste hafva öfverskridit. Efter flere natters grundliga studerande, var han äntligen kommen till det resultat, att ett sådant tillbakaförande vore ändamålslost, och det endast af den orsak, att han aldrig skulle kunna veta när hon just uppnådde denna ömtåliga punkt, hvilken han derför i sitt lugna sinne kallade x. Den theoretiska vägen förekom honom oändligt lång; han beslutade derföre att försöka den praktiska, och att, genom en dristig handling, att göra sig till verklig medlem af skräet. Herr Jespersen var icke den man, som fördröjde utförandet af ett beslut, och således begaf det sig att han öppnade dörren till fru S:t Clairs dagliga rum, och, med det hjeltemodiga uppsåt, att med en öppen och ljudelig kyss låta världen veta, att också han var förlovad, framgick han till den i upphöjningen, hvarest Emelie gerna satt i skymningen. Men nu hade händelsen så tillställts, att fru Lind befans sittande på samma upphöjning, och Emelie stod borta hos modren och talte sakta och lugnande till henne.

Men du mia Gud, skrek justitierådinnan, hvad går det åt er herr Jespersen? Det skulle Ni ogerna låtit Emelie se, ty nu får hon mera orsak att vara missnöjd med mig.

Nej, kära tant, genera dig alldeles icke, sade Emelie, som icke kunde låta bli att småle. — Det skulle hafva varit för en månad sedan, tänkte hon, hur jag skulle hafva skrattat!

Herr Jespersen var öfvermåttan förlägen. Jag försäkrar — det var — jag trodde — jag snafvade — jag — stammade han; men fru Lind sade vänligt.

Nå, nå, jag tager det ju icke så noga. Men Emelie har icke stigit upp i dag på den goda sidan; gå bort och kyss henne, så kommer hon sig väl.

Herr Jespersen samlade sig; hvad som haft början såsom nederlag, kunde ännu slutas såsom en seger. Han hade frun på sin sida; det gälde blott, tänkte han, Alexanders hållning — och han hade eröfrat världen. Han rättade derföre på sina glasögon, och antog en min, som om han hvarje eftermiddag varit van att

åtuju sin kyss, likaså regelmässigt som sitt kaffe, och närmade sig nu Emelie, hvars förvåning icke kände några gränser, men nästan förlamade henne, så att juristen nära nog hade vunnit sitt spel. Men just som han, viss om segren ville böja på hufvudet, återvann Emelie alla sina krafter och sände honom ett par ögon, som ögonblickligt slog hans till jorden, så att glasögonen nästan klingade dervid, och han stod snopen och flat och fjollig som den personifierade förlägenheten.

E — e — e — jag — e — jag träffade äntligen min fader, — ty han har flyttat; fick slutligen den olycklige fästmannen ut.

Ett föraktligt smålenande gick öfver Emelies läppar; hon tog sin sykorg och satte sig i ett hörn af soffan.

Han har flyttat bort till herr Flint, fortsatte herr Jespersen.

Så, men hvarför följde han icke med er? Frågade fru St Clair, hvilken icke hade hört mycket, men als ingenting uppfattat af det föregående.

Kaptenen var väl i behagligare sällskap, anmärkte fru Lind, som förargade sig öfver kanslistens brist på mod.

Min fader, förklarade denne, hvilken långt ifrån ännu hunnit återhemta sig, — min fader var icke vid godt humör i anledning af det förefallna. Denne herr Flint skall hafva blifvit sårad af den mannen, de alla sprungit efter.

Sårad? utbröt Emelie och hennes moder; — dock väl icke farligt.

O, anmärkte tanten, slagsmål är ju en följd af dåligt sällskap.

Ganska sant, fru Lind; emellertid kunde jag icke erhålla nöjaktig visshet, huruledes det hade tillgått, eller hvad orsaken var; ty min fader var, som sagdt, vid dåligt humör, och sade mig obehagligheter.

Men, sade Emelie, och gick bort emot sin fästman — icke sant, Jespersen, du går strax bort till herr Flint för mig, och hör efter huru det är med honom?

Nej, det är dock väl mycket, lilla Emelie, invände tanten, att på sådant vis fråga efter den, som har behandlat din familj så, som han gjort.

Han har varit bekant med oss i flera år och har alltid varit artig emot min moder och mig. Du gör mig denna tjänst, icke sant?

Men, söta Emelie, det är verkligen en högst oväntad begäran; han har på ett, lindrigast sagdt, plumpt sätt förfaret emot din onkel och tante, och du måste vid lugnare eftersinnande finna, att det icke passar sig — utan att

tala om de orsaker, som kunna angå mig personligen.

Du vill icke? frågade Emelie, till utseendet lugn.

Er fästmo har en ordentlig passion för det packet, anmärkte tanten.

Du vill icke?

Nej, min flicka, det skulle vara aldeles motsatt hvad jag anser för riktigt och passande.

Emelies ögon tindrade.

Jag skall komma ihåg att du nekade mig min enda bön; och med dessa ord gick hon ut ur rummet.

IV

Cette histoire étant vraie elle n'a pas besoin d'être vraisemblable.

Fr. Soulié.

Vi lemnade Augusta, då Emelie sprang ifrån henne och Felix viste sig. Han nästan bar Wilhelm, som hade kastat sin ena arm om hans hals, och med upprifna kläder och vacklande steg icke tycktes kunna hjälpa sig sjelf. Han tryckte en näsduk mot sin sida; men då de hade kommit öfver diket och upp på vägen, nedföll hans hand, och blodet strömmade fram. Augustas störtade fram och hjälpte Felix att föra Wilhelm till bänken; derefter upptog hon sin egen näsduk, lade den på såret och sönderref sin shavl i långa strimmar, och med bindel här af, hvilken hon med otrolig hastighet färdiggjorde, omlindade hon den af näsduken anbragta kompressen, men allt detta utan att med ett onyttigt ord fråga om det förefallna, utan ringaste klagan, men med förskräckelsen målad i hvart enda af sine ansigtsdrag. Först, sedan hon förbundet Wilhelm, och man på ladugårdsvägen hörde en vagn komma, gjorde hon Felix uppmärksam derpå, och hon flög bort, för att anhålla den. Det var lyckligtvis en tom Wienervagn, som skulle in till staden, och strax derpå körde den med den sårade, i Augustas armar nästan liflös liggande Wilhelm, in genom "Norreport", och upphann snart hans hem, derifrån Felix, efter det Wilhelm blifvit uppuren i sina rum, ilade bort efter en läkare. Och under tiden satt Augusta vid Wilhelms säng och höll sin arm under hans hufvud; hon räckte honom vatten, enär han led af en brännande törst, men han var för mycket utmattad, att kunna tala, och hennes blick bad honom endast att ligga stilla. Först då läkaren, efter att hafva undersökt såret och anbringat ny förbindning, försäkrade, att ingen fara var för handen, först

då tackade hon Gud, och en ström af tårar lätade hennes beklämda hjerta. Hon kastade sig på knä vid foten af sängen och låg länge sålunda. Felix, som genom sitt ängsliga trippande omkring och genom att, på sitt vanliga vis, hafva sönderrifvit sina handskar, hade gifvit tecken till sin orolighet, fick, vid läkarens förklaring, mycken lust till att göra peruetter; men då läkaren i tid åtvarnade honom, dämpade han sin lust, till dess han åtföljde denne ut för att hämta hvad han ordinerat; men nu yttrade han sin inre tillfredsställelse på flere omisskänneliga sätt, men i synnerhet genom att kasta sin hatt ned för alla trapporna och sparka till den, intill de hunnit ut på gatan. Här tog han upp den och innerligt förnöjd vid betraktandet af alla de flerahanda bucklor, som hatten mottagit på denna tur, tryckte han läkarens hand och sprang åstad till apoteket. Då han vände tillbaka, hade Wilhelm fallit i sömn, och vaknade först, då kaptenen en timma derefter infunnit sig, för att se till honom.

Han undslapp? frågade han ängsligt och med mycken ansträngning.

Nej, sade kaptenen; men var nu blott lugn; i morgon skall jag berätta allt. Sakerna stå mycket bättre, än någon af oss hade väntat, blott du nu vill ligga stilla, så att du snart kan komma på styltorna igen. Men nu skall du min själ sofva, under det jag sjelf hvilat mig en smula här borta vid kakelugnen, till dess jag åter måste på farten, och Augusta skaffar mig emellertid den sup, jag ärligt har förtjent.

Felix ville gerna hafva sin nyfikenhet stillad; men kaptenen sade honom, att han hade godt af att vänta, och af att få taga sig också en snaps, för att sedan åtfölja honom ut på äfventyr. Felix förundrade sig öfver kaptенens hemlighetsfullhet, och deröfver, att han sade du till dem allesammans.

Tack, du lilla, sade kaptenen, då Augusta hastigt arrangerat en liten anrättning, du är en god flicka. De hafva varit stygga vid dig, men nu skall ingen kunna göra dig något illa. Nå, gråt nu icke; vi hafva alla orsak, att vara glada.

Blott Wilhelm måtte lefva, sukade hon.

Visst så, afbröt kaptenen henne; han är ju utan fara, och är en sund och stark gosse, som icke kreverar af så litet.

Augusta gick bort till sängen, men kom snart tillbaka och satte sig på en pall vid kaptенens fötter.

Han sofver, sade hon, under det hon ständigt hade ögonen fästade på sängen, han sofver; så vill jag också hoppas, att Gud sparar

hans lif, på det jag måtte få tillfälle visa honom min tacksamhet för hvad han gjort för mig. O, då denna förnäma damen förnärmades af att se mig, då — och en nästan öfverjordisk salighet strålade från hennes ögon — så sade han, att jag var hans trolofvade. Jag vet väl, tillade hon med ödmjukhet och bortvände sitt ansigte, det var endast för att försvara mig; o, men han hade ju icke velat försvara mig, om han icke hållit af mig; det har örut aldrig funnits någon som försvarat mig; — men han skall också aldrig ångra det; jag skall aldrig glömma, att han är en förnäm herre, och jag —

Hon fulländade icke men betäckte ansigtet med sina händer.

Men för pocker, flickunge, utbröt kaptenen, tror du då att en bra karl som Wilhelm räknar din olyckliga barndom för ett brott?

Det har han ofta visat mig att han icke gör, svarade Augusta sagmodigt; men låtom oss icke tala derom. För mig är det nog, att han sade det till de förnäma damerna, jag glömmar aldrig hans ord; men aldrig eller att jag icke är hans förlofvade.

Icke är? för Felix upp, hör Augusta, jag har känt Wilhelm i många år, och aldrig har han sagt ett allvarligt ord, utan att, i ett och allt, hafva förblifvit dervid. Kom, kapten, låtom oss dricka de förlofvades skål.

Det är rätt, sade kaptenen; der, tag ett glas och klinga med oss. Du skall, vidblef han och tvingade ett glas i handen på den gråtande flickan. De klingade och drucko. Augustas tårar runno ned i hennes glas; kaptenen tog hennes hand och sade:

Tror du, min flicka att en gammal karl som jag drifver gäck med ting, hvilka vårt lands seder och bruk anse för heliga? — Torka dina ögon och gå bort till Wilhelms säng, der din plats bör vara, så länge han ligger för ankar, och hvarest jag också sjelf vet att du hellst vill vara. Men var vid godt mod, ty jag gifver dig mitt hedersord derpå, att ett nytt lif nu är begynt för dig, och du skall finna dem, som vilja göra dig det lika så lyckligt, som det tillförne varit motsatsen.

Han tryckte en kys på hennes panna och läste i hennes ögon, att hon fattat tillit till hans ord, och det blef med littadt sinne och ett förtröstansfullt hopp till framtiden, som hon nu nedsatte sig vid den sårades bädd. Kaptenen och Felix gingo, och en half timme förflöt utan annat afbrott af den stillhet som herskade i rummet, än Wilhelms regelmässiga andedrag, som förkunnade att han låg i en lugn sömn, och urets pickande, hvaraf hördes huru stilla det var.

Då hördes lätta steg på trappan och ett sakta packande på dörren till utgången. Augusta skyndade sig att öppna och såg till sin lika stora förundran som glädje — Emelie St. Clair.

Några få ord förklarade tillräckligt orsaken till hennes besök, och Augusta skyndade att försäkra henne, det Wilhelm var utan fara, och att kaptenen visst snart komme igen. Emelie, som ville invänta honom, tog plats, i det hon bad Augusta sätta sig vid hennes sida, och stilla och hviskande samtalade de nu, för att icke väcka den sofvande, hvars regelmässiga andetag de kunde höra från andra rummet.

Hur Wilhelm skall blifva glad att få höra det ni varit här, sade Augusta slutligen; han har så ofta talat till mig om er; — hur munter ni var. Han har sagt, ni var den bästa af alla de unga damer han informerat. O, men jag vet det ju sjelf; ni är den första, som någonsin sagt mig ett vänligt ord; ni kan tilläfsventyrs icke minnas det, men det var då jag ännu vistades hos er tant. Och nu i eftermiddag, när de andre hänade mig, då kom ni mig till hjälp, så kärlig som ni varit min syster. O, icke sant, ni föraktar mig icke?

Förakta er? Ni älskar honom ju.

Högre än mitt lif; men ni vet heller icke hur god han varit mot mig! — Han har räddat mig utur en olycka, som ni icke känner, icke ens till namnet! — O det skulle vara en vanära om jag icke älskade honom.

Ni har rätt; det är vackert af er, ni har ingen familj att hålla er till; ni har rätt till att älska honom — o, jag kunde missunna er. — Det är eder pligt. Ni förstår mig kanske icke; men jag menade, att om man ofta måste hängifva sig åt en, för hvilken man aldrig kan känna kärlek, likasom man ofta emot sin vilja måste älska en annan, hvilken blott förvållat oss sorg och förtret.

Jag förstår er, sade Augusta, ni menar Felix, hr. Bearn ville jag säga.

Emelie såg på henne förvånad.

O ja, blef icke ond; men han älskar er beständigt, och han har nu gråtit en hel månad för er skull

Emelie fattade sig.

Men han är sjelf skuld dertill, sade hon, jag vet väl, han viste icke deraf, men hans obetänksamhet har förorsakat mig mera sorg, än ni kan fatta. O, det kunde hafva varit mycket annorlunda. Men nu är det en gång så, och endast Gud vet huru det skall s'nta. Men för himlens skull, icke ett ord till honom om hvad jag här säger; jag beder er, näm

icke en gång, att jag har varit här, hör ni. Men ni kan gerna säga honom att det endast är hans skull, — icke från mig, men som från er sjelf. Det vill ni nog; jag har försvarat er hemma, ni vill också göra detta för mig.

Och sålunda fortsatte de unga flickoraa sitt samtal, utan att märka tidens lopp. Först då tunga steg hördes på trappan och dörren gick upp, tänkte Emelie på hurasom det hade varit bättre, att hon gått en stund förut.

Vi skynda oss alltför mycket, för att vilja göra något uppehåll vid skildringen af hennes förvirring, kaptenens öfverraskning och den mångt olika käslor, hvilka strömmade in på Felix. Enskt förklarade i ett par ord orsaken till hennes närvaro, och kaptenen fann icke allenast hennes förklaring tillräcklig, utan yttrade tillika, att hans tillkommande sonhustrus närvaro just var ytterst lycklig, emedan han hade något att meddela, som icke var henne alldeles likgiltigt. Wilhelm hade under allt detta uppvaknat, han befann sig utan feber och fullkomligt väl, på någon mattighet när, men oroligt längtande efter att få höra en närmare förklaring. Kaptenen, som sjelf var angelägen att få berättata, aflägsnade Augusta under förevändning att anskaffa någon förtäring, och sedan de derefter tagit plats rundt om Wilhelms säng, afgaf han i få men tydliga ord sin berättelse. Han hade tillika med Felix inkommit på ängen, just som Wilhelm upphunnit den person han förföljde, och som ingen annan var än just den påträngande tiggaren, som besvarat fru St. Clairs sällskap. De sågo dem brättas; men då tiggaren upptäckte, att det kom hjälp, begagnade han sig af sin knif, för att slippa lös från Wilhelms kraftiga tag. Felix stannade för att hjälpa sin vän; men kaptenen fortsatte förföljelsen, och med en hastighet, som förundrade honom nu då han tänkte derpå, men hvars följder han var viss på att om några dagar få vidkännas, sprang han upp tiggaren och kastade honom till jorden med ett väl måttadt slag. Derpå grep han hans knif och, med ena knät på tiggarens bröst, hotade han honom till lifvet, dersom han gjorde den minsta rörelse och i denna ställning hade han beslutat förblifva till dess hjälp på något sätt tillkommit. Han tänkte just på att uppfylla luften med ett mäktigt rop, då tiggaren plötsligt nämde honom vid namn. (Forts.)

Besök.

Af Ludvig Löffler.

Men, min bästa doktor, måste jag då dö så ung?

Kom gerna mycket bittida, kära Ferdinand!

Och historien af anno 15, känner din hustru den?

Nå, hvad önskar Ni då egentligen?

Tyst, jag hörer någon komma!

Tyst, jag hörer någon komma!